

Foreign Investors Council

KOMENTARI SAVETA STRANIH INVESTITORA NA NACRT ZAKONA O ELEKTRONSKIM KOMUNIKACIJAMA

06.08.2021.

Savet stranih investitora podržava donošenje novog Zakona o elektronskim komunikacijama i istovremeno pozdravlja organizaciju rada Radne grupe i mogućnost učestvovanja u istoj.

Ovom prilikom, pored već istaknutih komentara tokom rada Radne grupe, Savet akcenat stavlja na ključne komentare i predloge koji su usaglašeni i predstavljaju konsenzus svih kompanija na koje se Zakon odnosi, a koje su članovi Saveta.

Opšti komentari:

- Posebnom odredbom regulisati odnos ZEK-a prema drugim zakonima gde bi se na jasan način definisalo da se u tumačenju odredbi/postupanja operatora primenjuju i drugi relevantni propisi, osim ako ovim zakonom nije drugačije propisano. Kao primer neusaglašenosti možemo istaći odnos ZEK-a i Zakona o zaštiti potrošača kojima se propisuju različiti rokovi za prigovor, a što u praksi otvara pitanje pravilne primene propisa
- Iako su u nacrtu ZEK-a jasno definisani pojmovi korisnika, krajnjeg korisnika, i potrošača, isti nisu nadalje u tekstu nacrta ZEK-a adekvatno korišćeni što dovodi do problema u tumačenju, od strane operatora, namere samog regulatora prilikom definisanja pojedinih odredaba nacrta, a u svetlu kako samog nacrta ZEK-a, tako i Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.
- Predlažemo usklađivanje sa EECC u uređivanju postavljanja bežičnih pristupnih tačaka kratkog dometa. Naime, prema EECC (Article 57) eksplicitno se definiše pravo pristupa fizičkoj infrastrukturi pod kontrolom organa javne vlasti (kao što su stubovi ulične rasvete, saobraćajni znaci, semafori i sl.) za potrebe postavljanja bežičnih pristupnih tačaka kratkog dometa. U Nacrtu zakona koji je na javnoj raspravi ova oblast nije uređena.
- Pri izgradnji objekata često se dešava da izvođač radova ošteti ili prekine EK mrežu (optičke kablove), iako je kablovska kanalizacija registrovana u katastru vodova. Ovo narušava kvalitet saobraćaja, stvara nepredviđene troškove operatorima, zahteva dodatne resurse za sanaciju i za nadoknadu učinjene štete. Predlažemo da se pravilnikom definiše obaveza da se prijava radova komunicira operatorima kroz centralnu evidenciju objedinjene procedure (CEOP) u realnom vremenu, kako bi se izbegla oštećenja EK infrastrukture.

Poslovno udruženje **Savet stranih investitora**

Adresa: Gospodar Jevremova 47, IV sprat, 11000 Beograd, Srbija;

Telefon: +381.11.3281.958/965; e-adresa: office@fic.org.rs

POJEDINAČNI KOMENTARI:

1. Predlog

Relevantni član: član 2.

Predlog izmene: dodati novi stav koji glasi:

“Odredbe ovog zakona primenjuju se u slučaju kada se drugim propisima uređuju obaveze operatora na drugačiji način u odnosu na obaveze propisane ovim zakonom”.

Obrazloženje: Navedena dopuna se predlaže kako bi se obezbedilo *lex specialis* dejstvo odredbi ZEK-a u pogledu obaveza operatora koje su uređene ZEK-om u odnosu na istovetna pitanja koja se na drugačiji način definišu drugim zakonima. Na taj način bi se razrešila sporna pitanja oko primene različitih zakona na istu situaciju i obezbedila neophodna predvidivost poslovanja za operatore u pogledu njihovih obaveza.

---

2. Predlog

Relevantni član: Deo VI Zakona od čl. 34 pa dalje, predlog novog člana

Predlog izmene: Dodati nov član

Integritet zaposlenih

Operator ima pravo da utvrdi postupak kojim se pri zasnivanju radnog odnosa na radnom mestu na kome se primenjuju odredbe ovog zakona i propisa donetih na osnovu ovog zakona, kandidat za to radno mesto proverava da li je osuđivan za krivična dela iz oblasti kojima se pribavlja protivpravna imovinska korist ili krivična dela povezana sa terorizmom, kao i krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka.

Obrazloženje: Po ugledu na Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma (član 55), a imajući u vidu da operatori upravljaju kritičnom infrastrukturom u skladu sa Zakonom o kritičnoj infrastrukturi i da je Vlada četiri operatora proglasila velikim tehničkim sistemima od značaja za odbranu u skladu sa Zakonom o odbrani, te da raspolažu velikim brojem osetljivih podataka, potrebno je uvesti zakonsku mogućnost da operatori na zakonit način dođu do informacije da li su kandidati za oglašeno radno mesto kod operatora osuđivani ili neosuđivani za određenu grupu krivičnih dela.

Dodati novi član zakona pod naslovom “Integritet zaposlenih” koji bi utvrdio pravo operatora da se izvrši ova provera.

Naime, Krivični zakonik sadrži odredbu koja navodi da niko nema prava da traži od građanina da podnosi dokaz o svojoj osuđivanosti ili neosuđivanosti, dok Zakon o zaštiti podataka o ličnosti ukazuje da se do podataka o osuđivanosti mora doći na zakonit način koji podrazumeva da samo MUP može da nam dostavi te podatke. U nedostatku Zakona koji eksplicitno propisuje osnov za takvu proveru, MUP odbija da operatorima dostavi informaciju da li je lice sa kojim se namerava zasnovati radni odnos osuđivano, dok na primer banke i druge institucije na koje se primenjuje Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma mogu da dođu do tih podataka.

---

3. Predlog

Relevantni član: Član 34. stav 1. „Javne konsultacije“

Član 34.

Regulator sprovodi javne konsultacije u postupku donošenja akta iz svoje nadležnosti, radi pribavljanja mišljenja stručne i šire javnosti o uticaju predloženih mera na tržište elektronskih komunikacija, tržišta poštanskih usluga i informacione bezbednosti.

Predlog izmene:

Stav 1: „**Ministarstvo, odnosno Regulator**, sprovode javne konsultacije u postupku donošenja akta iz svoje nadležnosti, radi pribavljanja mišljenja stručne i šire javnosti o uticaju predloženih mera na tržište elektronskih komunikacija, tržišta poštanskih usluga i informacione bezbednosti.“

Obrazloženje (opis problema):

Obavezati i Ministarstvo da sprovodi javne konsultacije.

---

4. Predlog

Relevantni član: Član 43, stav 1, tačka 2)

Elektronske komunikacione mreže i pripadajuća sredstva se planiraju, projektuju, grade ili postavljaju, koriste i održavaju:

- 1) U skladu sa važećim standardima i/ili tehničkim specifikacijama propisanim odgovarajućim tehničkim propisom
- 2) U skladu sa zakonom kojim se uređuje prostorno planiranje i izgradnja, propisima kojima se uređuje oblast zaštite životne sredine, kao i oblast zaštite kulturnih dobara

Predlog izmene:

Predlažemo da se u tački 2) na kraju doda zapeta i tekst: „osim ako je drugačije uređeno ovim zakonom“.

„U skladu sa zakonom kojim se uređuje prostorno planiranje i izgradnja, propisima kojima se uređuje oblast zaštite životne sredine, kao i oblast zaštite kulturnih dobara, **osim ako je drugačije uređeno ovim zakonom**

Obrazloženje:

Propisi u oblasti zaštite životne sredine definišu granice izlaganja nejonizujućem zračenju, ali je u ovom Nacrtu zakona, kao u trenutno važećem Zakonu o elektronskim komunikacijama i pravilnicima koje je doneo RATEL detaljno uređena kontrola izloženosti elektromagnetskim poljima koju stvara oprema za obavljanje delatnosti elektronskih komunikacija. Propisi i druga akta u oblasti prostornog planiranja utvrđuju, bez pravnog osnova i mišljenja Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija ili RATEL-a, različita ograničenja za instalaciju infrastrukture elektronskih komunikacija. Do zakonskog uređivanja

razvoja širokopojasne infrastrukture (što će pretpostavljamo biti lex specialis), važno je da se na ovaj način prepozna njena specifičnost.

---

5. Predlog

Relevantni član: član 45

Tehnički zahtevi za izgradnju poslovnih i stambenih objekata

A. Predlog izmene: izmeniti stav 1 tako da glasi:

Prilikom izgradnje poslovnih i stambenih objekata, investitori **poslovnih i stambenih objekata** su dužni da izgrade kablovsku kanalizaciju do granice građevinske parcele, kao i prateću infrastrukturu potrebnu za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža, pripadajućih sredstava i elektronske komunikacione opreme do prostorija krajnjeg korisnika, u skladu sa propisanim tehničkim i drugim zahtevima.

B. Predlog izmene: dodati stav 2 tako da glasi:

„Svim operatorima mora biti omogućen besplatan pristup izgrađenoj kablovskoj kanalizaciji i pratećoj infrastrukturi u objektima iz stava 1. ovog člana, uz ravnopravne i nediskriminatorne uslove.“

Obrazloženje:

Neophodno je propisati i obavezu besplatnog pristupa svim zainteresovanim operatorima, imajući u vidu da je nakon izgradnje objekta infrastruktura u nadležnosti vlasnika objekta, odnosno stambenih zajednica, što ne garantuje primenu principa slobodnog tržišta, niti regulator ima mogućnost da u slučajevima odbijanja pristupa ili diskriminatornih ili netržišnih uslova interveniše.

Zato je potrebno vratiti stav 2 koji je postojao u prethodnoj radnoj verziji Nacrta, jer će se izostavljanjem predmetnog stava otvoriti prostor da stambene zajednice diskreciono određuju uslove pristupa ovoj infrastrukturi. Dodatno, često postoji problem nefunkcionisanja organa uprave stambenih zajednica, te bi u tom slučaju operatorima bio onemogućen pristup izgrađenoj kablovskoj kanalizaciji i pratećoj infrastrukturi u ovim objektima koja je od ključnog značaja za pružanje usluga krajnjim korisnicima u novoizgrađenim objektima.

---

6. Predlog

A. Relevantni član: Član 46. stav 1.

Predlog izmene:

Potrebno je pažljivo odmeriti predmet podzakonskog akta kako bi uslovi koje resorno ministarstvo propisuje bili sprovodivi i ispratili trendove razvoja tehnologije i proizvoda na svetskom tržištu. Potrebno je precizirati šta podrazumeva “jednakost radio interfejsa”. Formulacija korišćena u važećem zakonu je

jasnija: “Ministarstvo, na predlog Agencije, donosi tehnički propis kojim propisuje zahteve za pojedine vrste elektronskih komunikacionih mreža, pripadajućih sredstava, elektronske komunikacione opreme i terminalne opreme “.

B. Relevantni član: član 46 stav 4, stav 5

Predlog izmene: Obrisati navedene stavove

Tehničke specifikacije interfejsa dostavljaju se već Ministarstvu odbrane sa oznakom tajnosti. Budući da su svi operatori koji upravljaju mobilnom elektronskom komunikacionom mrežom veliki tehnički sistemi od značaja za odbranu, u svojim planovima odbrane prikazuju specifikaciju interfejsa. Stoga je protivrečno za iste podatke urediti i da predstavljaju tajni podatak i da se ti podaci javno objavljuju, kako je predloženo u stavu 4 člana 45.

Dodatno, u stavu 4. se navodi da operatori objavljuju ove podatke bez preciziranja na koji način, a u stavu 5. se navodi da regulator propisuje način dostavljanja podataka te nije jasno da li operatori objavljuju ove podatke ili ih dostavljaju regulatoru.

---

7. Predlog

Relevantni član: član 50

Predlog izmene: Izmeniti i dopuniti član

- Umesto “meri nivo” uneti “kontroliše nivo”.
- Nakon završetka rečenice, dopuniti sa “o čemu vodi evidenciju”
- Dodati stav 3 “Regulator bliže propisuje sadržaj evidencije iz stava 1 i način dostavljanja podataka”

Član 50

Regulator ~~meri~~ **kontroliše** nivo elektromagnetskog polja za elektronske komunikacione mreže, pripadajuća sredstva, elektronsku komunikacionu opremu, radio opremu i terminalnu opremu, **o čemu vodi javno dostupnu evidenciju.**

Ukoliko se prilikom merenja iz stava 1. ovog člana utvrdi da postoji prekoračenje graničnih nivoa utvrđenih posebnim propisima, Regulator je dužan da to prijavi nadležnoj inspekciji.

Regulator bliže propisuje sadržaj evidencije iz stava 1. ovog člana i način dostavljanja podataka.

Obrazloženje predloga: Merenje najčešće obavlja sam operator ili treće angažovano lice (licencirano od strane RATEL-a) pa je kontrola primereniji termin, imajući u vidu I Pravilnik o načinu kontrole korišćenja RF spektra, vršenju tehničkih pregleda i zaštite od štetnih smetnji.

---

8. Predlog

Relevantni članovi: član 55

A. Predlog izmene: Član 55. stav 3 izmeniti tako da glasi:

Regulator može, pod poštenim i razumnim uslovima, proširiti obavezu pristupa nakon prve razdelne tačke do tačke koju utvrđuje kao najbližu krajnjim korisnicima, na kojoj se može smestiti dovoljan broj priključaka krajnjih korisnika kako bi bila komercijalno održiva za operatore koji zahtevaju pristup, ukoliko zaključi da se obavezama propisanim u stavu 1. ovog člana ne otklanjaju u značajnoj meri visoke i trajne barijere za replikaciju mreže ili elemenata mreže i kojima se ograničava konkurencija na štetu krajnjih korisnika. Regulator može propisati obaveze pristupa aktivnim ili virtuelnim mrežnim elementima, ukoliko je to tehnički izvodljivo i ekonomski opravdano.

B. Predlog izmene: Član 55. dodati stav 5 tako da glasi:

Regulator utvrđuje obaveze iz stava 1. i stava 3. ovog člana na osnovu prethodno sprovedene sveobuhvatne analize stanja i efekata i postupka javnih konsultacija.

C. Predlog izmene: Član 55. izmeniti stav 5 (nakon dodavanja to je stav 6) tako da glasi:

Regulator ~~bliže propisuje~~ **ima obavezu da posebnim aktom bliže propiše metodologiju sprovođenja analize iz prethodnog stava**, uslove pristupa do prve ili nakon prve razdelne tačke, način raspodele troškova, koje mreže vrlo visokog kapaciteta se smatraju novim, i koje ekonomske ili fizičke barijere za replikaciju mrežnih elemenata se smatraju visokim i trajnim.

Obrazloženje:

Saglasno EECC, potrebno je da regulator, pre nametanja ove obaveze, izvrši sveobuhvatnu analizu, koja između ostalog, uključuje određivanje mreža vrlo visokog kapaciteta kojima je potrebno obezbediti pristup, definisanje razdelne tačke, kao i testove tehničke i ekonomske replikabilnosti, kako bi utvrdio opravdanost njenog uvođenja a zatim i da odredi tehničke i komercijalne uslove za njeno sprovođenje.

---

9. Predlog

Relevantni član: član 58 stav 1

Predlog izmene: U članu 58. Stav 1 posle reči "I službi za hitne intervencije," dodati reči: "u skladu sa posebnim propisima,".

Obrazloženje: Na ovaj način je jasno definisano da organi odbrane, bezbednosti i službi za hitne intervencije ovakav zahtev mogu uputiti samo kada imaju pravni osnov definisan u Zakonu o odbrani, odnosno Zakonu o vanrednim situacijama.

---

10. Predlog

Relevantni član: član 98 stav 1

Predlog izmene:

Predlažemo da se jasno naznači alternativna primena podtačke 1) u odnosu na podtačku 2) ove tačke, odnosno da se ne izdaje pojedinačna dozvola, **niti privremena dozvola** po zahtevu za RF spektar za koji je već dodeljena dozvola po javnom nadmetanju. Stoga predlažemo da se to jasno uredi u članu 108, izmenom stava 5. i u članu 110.

dodati "ili" ili po zahtevu ili po sprovedenom postupku javnog nadmetanja.

Alternativno predlažemo da se doda pre nabiranja "koja se može izdati na jedan od navedenih načina".

„ Radio-frekvencije se, u skladu sa ovim zakonom, koriste:

1) na osnovu pojedinačne dozvole za korišćenje radio-frekvencija (u daljem tekstu: pojedinačna dozvola), koja se izdaje (alternativno: koja se može izdati na jedan od navedenih načina):

(1) ili po zahtevu,

(2) ili po sprovedenom postupku javnog nadmetanja

Komentar:

Smatramo da ne postoji potreba za izdavanjem pojedinačnih dozvola za korišćenje radiofrekvencija za svaku pojedinačnu baznu stanicu (pri čemu jedna bazna stanica može da ima više pojedinačnih dozvola za svaku od tehnologija koju koristi 2G/3G/4G), s obzirom na to da je operator kupovinom licence već stekao ekskluzivno pravo korišćenja tog spektra na kome radi bazna stanica, a licenca podrazumeva pojedinačnu dozvolu za korišćenje radiofrekvencija izdatu po sprovedenom postupku javnog nadmetanja. Izdavanje pojedinačne dozvole za korišćenje radiofrekvencija za svaku tehnologiju svake bazne stanice je nepotreban i opterećujući administrativni postupak koji nema svrhu jer operator to pravo već poseduje i naš je predlog da se umesto pribavljanja ovih dozvola uvede sistem notifikacije, tj. da operator prilikom postavljanja bazne stanice o tome obavesti RATEL sa svim tehničkim parametrima te bazne stanice. **Na ovu temu je u međuvremenu postignuta načelna saglasnost operatora i RATELa.**

---

11. Predlog

Relevantni član: član 100 stav 2 tačka 2

Kao izuzetak od stava 1 ovog člana, Regulator može da propiše srazmerna i nediskriminatorna ograničenja u pogledu vrsta radio mreže ili bežične tehnologije pristupa koje se koriste za elektronske komunikacione usluge kada je neophodno da se:

- 1) Izbegnu štetne smetnje
- 2) Zaštiti javno zdravlje od štetnog elektromagnetskog zračenja

Predlog izmene: Radi preciziranja u tački 2, napraviti izmenu, umesto "štetnog" navesti "nedozvoljenog elektromagnetskog zračenja"

Kao izuzetak od stava 1 ovog člana, Regulator može da propiše srazmerna i nediskriminatorna ograničenja u pogledu vrsta radio mreže ili bežične tehnologije pristupa koje se koriste za elektronske komunikacione usluge kada je neophodno da se:

- 1) Izbegnu štetne smetnje
- 2) Zaštiti javno zdravlje od ~~štetnog~~ **nedozvoljenog** elektromagnetskog zračenja

Komentar: Potrebno je terminom implicirati na posebne propise koji uređuju granice izlaganja EM zračenja i izbeći česta paušalna tumačenja štetnosti u praksi.

---

12. Predlog

Relevantni član: Član 108

Predlog izmene: Izmena u poslednjem stavu tako da glasi:

Imalac pojedinačne dozvole koja se izdaje po sprovedenom postupku javnog nadmetanja, u obavezi je da za svaku radio stanicu u mreži pribavi pojedinačne dozvole koje se izdaju po zahtevu, u skladu sa članom 107. ovog zakona, **osim za korišćenje radiofrekvencija na baznim stanicama u javnim mobilnim elektronskim komunikacionim mrežama koje operatori evidentiraju Regulatoru.**

Za korišćenje radio frekvencija za koje je pribavljena dozvola na osnovu javnog nadmetanja ne pribavljaju se pojedinačne dozvole niti privremene dozvole po zahtevu.

Obrazloženje:

Ne postoji opravdanje za nametanje dvostrukog pribavljanja pojedinačnih dozvola i privremenih dozvola za licencirani spektar. Smatramo da ne postoji potreba za dvostrukim izdavanjem pojedinačnih dozvola za korišćenje radiofrekvencija za svaku pojedinačnu baznu stanicu (pri čemu jedna bazna stanica može da ima više pojedinačnih dozvola za svaku od tehnologija koju koristi 2G/3G/4G). Operator je kupovinom licence već stekao ekskluzivno pravo korišćenja tog spektra na kome radi bazna stanica, a licenca podrazumeva pojedinačnu dozvolu za korišćenje radiofrekvencija izdatu po sprovedenom postupku javnog nadmetanja. Izdavanje pojedinačne dozvole za korišćenje radiofrekvencija za svaku tehnologiju svake bazne stanice je nepotreban i opterećujući administrativni postupak koji nema svrhu jer operator to pravo već poseduje i naš je predlog da se umesto pribavljanja ovih dozvola uvede sistem notifikacije, tj. da operator prilikom postavljanja bazne stanice o tome obavesti RATEL sa svim tehničkim parametrima te bazne stanice. **Na ovu temu je u međuvremenu postignuta načelna saglasnost operatora i RATELa.** RATEL će dostaviti predlog izmena ovog člana u okviru javne rasprave.

---

13. Predlog

Relevantni član: član 110

Predlog izmene: Dodati na kraju stavove tako da glase:

Imalac pojedinačne dozvole koja se izdaje po sprovedenom postupku javnog nadmetanja nije u obavezi da pribavlja privremene dozvole za korišćenje radiofrekvencija na baznim stanicama u javnim mobilnim elektronskim komunikacionim mrežama za radiofrekvencije za koje je stekao pravo korišćenja u postupku javnog nadmetanja.

Privremeno korišćenje frekvencija iz prethodnog stava operatori evidentiraju Regulatoru.

Obrazloženje: Smatramo da je saglasno načelnom dogovoru sa RATELom u pogledu ukidanja izdavanja pojedinačnih dozvola za licencirani spektar potrebno ukinuti i izdavanje privremenih dozvola za korišćenje radiofrekvencija u licenciranom spektru. Za sve ostale radiofrekvencije van licenciranog spektra koji operatori nisu stekli u postupku javnog nadmetanja, podržavamo da ostane izdavanje privremenih dozvola za svrhe i na način definisan u članu 110. Nacrta ZEK-a.

---

14. Predlog

Relevantni član: član 127, stav 2

Predlog izmene: Izmeniti stav 2 tako da glasi:

Prilikom zaključenja i u toku trajanja ugovora za korišćenje elektronskih komunikacionih usluga operator može da izvrši procenu solventnosti krajnjeg korisnika povlačenjem izveštaja kreditnog biroa o zaduženosti korisnika, na način propisan pravilima rukovaoca baze, u svrhu donošenja odluke o pružanju elektronske komunikacione usluge, uz saglasnost krajnjeg korisnika. Operator je ~~dužan~~ **ima pravo** da podatke o izmirivanju obaveza krajnjih korisnika od značaja za procenu solventnosti, dostavlja putem informacionog sistema bazi podataka o zaduženosti krajnjih korisnika propisanu zakonom kojim se uređuju banke u svrhu provere solventnosti i kreditne sposobnosti krajnjih korisnika od strane banaka i operatora elektronskih komunikacija.

Predlog izmene: Dodati stav 3 tako da glasi:

Operatori imaju pravo na naknadu troškova za dostavljanje podataka iz prethodnog stava ovog člana. Ugovorom između operatora i rukovaoca baze podataka uređuje se iznos naknade troškova za dostavljane podataka od strane operatora kao i bliže utvrđivanja srazmernog seta podataka relevantnog za procenu solventnosti korisnika.

Obrazloženje:

Cilj predloga je da omogući: a) pravni osnov za razmenu podataka o ličnosti krajnjih korisnika operatora sa bazom Kreditnog biroa; b) da se dozvoli naplata troškova koje će operatori imati za dostavljanje ovih podataka Kreditnom birou, isto kao što i sada Kreditni biro naplaćuje operatorima povlačenje izveštaja o solventnosti za svakog korisnika.

---

15. Predlog

Relevantni član: Član 127.

Predlog izmene – dodati nov stav 2 i stav 3

Međusobna prava i obaveze operatora i krajnjeg korisnika uređuju se ugovorom.

Predlog novog stava 2 i stava 3:

2 - Ugovor iz stava 1. ovog člana se može zaključiti u elektronskoj formi upotrebom elektronskog potpisa, registrovane šeme elektronske identifikacije srednjeg nivoa pouzdanosti i drugih sredstava u skladu sa zakonom koji uređuje elektronski dokument, elektronsku identifikaciju i usluge od poverenja u elektronskom poslovanju.

3 - Operator može zaključiti aneks pretplatničkog ugovora iz stava 1. ovog člana i u elektronskoj formi upotrebom šeme elektronske identifikacije koje nisu upisane u registar.

Obrazloženje:

Izuzetno smo zahvalni na očekivanom Mišljenju Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija kojim se reguliše ugovorni odnos na daljinu. Imajući u vidu da Mišljenja Ministarstva nemaju formalno obavezujuću snagu, mišljenja smo da predloženu odredbu treba dodatno precizirati.

Predlažemo da se doda stav 2 u članu 127, na način formulisan iznad, sa ciljem upućivanja na Zakon o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju. Svrha ovog predloga je da se u interesu pravne sigurnosti i dalje digitalizacije učini nespornim da na primer, šema elektronske identifikacije Kancelarije za IT i elektronsku upravu, zasnovana na dvo-faktorskoj autentifikaciji, predstavlja adekvatno sredstvo za zaključenje ugovora na daljinu.

Operator je već izvršio identifikaciju korisnika prilikom inicijalnog zaključivanja pretplatničkog ugovora, i na ovaj način se omogućava brže i fleksibilnije zaključivanje aneksa ugovora (naročito u situacijama kada korisnik ne kupuje telefon uz ugovor već samo uzima uslugu pod povlašćenim cenama – SIM only ponuda). Operator ovde ukoliko želi preuzima rizik, i ovo bi se odnosilo samo na anekse ugovora.

---

16. Predlog

Relevantni član: član 128

Stav 1: Period važenja ugovora koji operator pružalac javno dostupne elektronske komunikacione usluge, osim pružaoca komunikacione usluge između osoba koja ne koristi numeraciju i operatora pružaoca usluga komunikacije između mašina zaključuje sa potrošačem na određeno vreme, ne može biti duži od 24 meseca.

Predlog izmene: “Ne može biti duži od 24 meseca” zameniti sa “ne može biti duži od 36 meseci”

Period važenja ugovora koji operator pružalac javno dostupne elektronske komunikacione usluge, osim pružaoca komunikacione usluge između osoba koja ne koristi numeraciju i operatora pružaoca usluga komunikacije između mašina zaključuje sa potrošačem na određeno vreme, ne može biti duži od ~~24 meseca~~ **36 meseci**.

Stav 5: Nakon isteka perioda na koji je ugovor na određeno vreme zaključen, ugovor se automatski produžava pod istim uslovima i krajnji korisnik ima pravo na raskid ugovora u bilo kom momentu uz maksimalni otkazni rok od mesec dana bez plaćanja troškova vezanih za raskid ugovora, uz izuzetak naknade za korišćenje usluge tokom otkaznog roka.

Predlog izmene: Iz gore navedenih odredbi obrisati "na određeno vreme" i "pod istim uslovima"

Nakon isteka perioda na koji je ugovor ~~na određeno vreme~~ zaključen, ugovor se automatski produžava ~~pod istim uslovima~~ i krajnji korisnik ima pravo na raskid ugovora u bilo kom momentu uz maksimalni otkazni rok od mesec dana bez plaćanja troškova vezanih za raskid ugovora, uz izuzetak naknade za korišćenje usluge tokom otkaznog roka.

Obrazloženje:

Postoje pogodnosti koje se daju korisnicima prilikom zaključenja ugovora koje se ne mogu automatski produžiti nakon isteka roka na koji je ugovor zaključen. Nakon isteka perioda na koji je ugovor na određeno zaključen, ugovorni odnos se automatski produžava na neodređeno, ali tada se ne primenjuju isti uslovi kao kada je korisnik bio pod ugovornom obavezom od npr. 2 godine, jer se više ne obračunava povlašćena cena pretplate ukoliko je pretplatnik izabrao takvu ponudu (tzv. SIM only) nego se nakon tog perioda obračunava puna cena pretplate.

---

17. Predlog

Relevantni član: član 128

Predlog izmene: član dopuniti novim stavom:

„Operator je ovlašćen da pristupa podacima sadržanim u evidenciji o ličnim kartama koju nadležni organ vodi u skladu sa zakonom koji uređuje ličnu kartu, u cilju sprečavanja zloupotreba i prevara prilikom zaključenja pretplatničkog ugovora i obezbeđivanja tačnosti podataka o ličnosti koje obrađuje u svrhu pružanja elektronskih komunikacionih usluga“.

Obrazloženje: navedenu dopunu predlažemo kako bi se operatorima elektronskih komunikacija omogućilo da ostvare pristup evidenciji o ličnim kartama koju vodi nadležni organ (MUP), u skladu sa članom 28. Zakona o ličnoj karti ("Sl. glasnik RS", br. 62/2006 i 36/2011) koji propisuje uslove pod kojima nadležni organ može podatke iz evidencije davati državnim i drugim organima i organizacijama, kao i pravnim i fizičkim licima, a koji podrazumevaju:

“1) da je subjekt koji traži podatke zakonom ili drugim propisima ovlašćen da traži i prima te podatke; 2) da su subjektu koji traži podatke ti podaci neophodni za izvršavanje poslova iz njegove nadležnosti; 3) da subjekt koji traži podatke obezbeđuje zaštitu ličnih podataka.”

Smatramo da je potrebno uneti dodatni stav koji bi omogućio operatorima da pristupaju podacima o nevažećim ličnim kartama i da izvrše proveru validnosti podataka, u svrhu sprečavanja prevara i zloupotreba prilikom zaključenja pretplatničkog ugovora (korišćenjem ukradenih ili falsifikovanih ličnih karata) što bi u velikoj meri doprinelo sprečavanju vršenje navedenih krivičnih dela i pričinjavanju značajne materijalne štete operatorima (naročito u slučaju kada lice uz pretplatnički ugovor kupuje i mobilni telefon i drugu terminalnu opremu na rate, po povlašćenim uslovima).

---

18. Predlog

Relevantni član: član 129

Odredbе ovog zakona koje se odnose na čl.127. stav 4, 128. 130 i 131. Ovog zakona važe i u slučaju pojedinačnih usluga vezanih u pakete ili paketa usluga i terminalne opreme, koji obuhvataju najmanje uslugu pristupa internetu ili javno dostupnu komunikacionu uslugu između osoba koja koristi numeraciju.

Svako značajno odstupanje koje je trajno ili se često ponavlja, između stvarnih parametara kvaliteta svake pojedinačne usluge vezane u paket smatra se osnovom za aktiviranje pravnih sredstava koja su krajnjem korisniku dostupna u skladu sa čl. 137 i 138 ovog zakona, uključujući i pravo na raskid ugovora u pogledu svih pojedinačnih usluga vezanih u pakete bez obaveze plaćanja troškova u vezi sa raskidom.

Rok trajanja ugovora za usluge vezane u paket ne produžava se prilikom pretplate na dodatne usluge ili kupovine terminalne opreme osim ukoliko potrošač izričito pristane na produženje roka važenja ugovora.

Stav 2. ovog člana se odnosi i na krajnje korisnike mikropreduzeća, mala preduzeća i neprofitne organizacije.

Predlog izmene / obrazloženje:

- Obrisati stav 2. Smatramo da bi bilo svrsishodno obrisati ceo stav jer on otvara mogućnost zloupotrebe od strane korisnika koji zbog nezadovoljstva kvalitetom jedne usluge koja nije bitan element paketa mogu da raskinu kompletan ugovor.
- Alternativno, barem da se obriše u stavu 2 „bez obaveze plaćanja troškova“, imajući u vidu da ovog dela nema u relevantnom članu EU Direktive.

„Svako značajno odstupanje koje je trajno ili se često ponavlja, između stvarnih parametara kvaliteta svake pojedinačne usluge vezane u paket smatra se osnovom za aktiviranje pravnih sredstava koja su krajnjem korisniku dostupna u skladu sa čl. 137 i 138 ovog zakona, uključujući i pravo na raskid ugovora u pogledu svih pojedinačnih usluga vezanih u pakete bez obaveze plaćanja troškova u vezi sa raskidom.“

- brisati stav 4 „Stav 2. ovog člana se odnosi i na krajnje korisnike mikropreduzeća, mala preduzeća i neprofitne organizacije.“

---

19. Predlog

Relevantni član: član 130 stav 3

Predlog izmene:

Dopuniti stav 3 sa „kao i izmena uslova na veleprodajnom tržištu.“

Krajnji korisnik nema pravo da raskine ugovor, bez obaveze plaćanja troškova u vezi sa raskidom, kada je jednostrana izmena uslova posledica zakonskih i regulatornih promena, **kao i izmena uslova na veleprodajnom tržištu.**

Obrazloženje:

Kao i na promenu zakonskih i regulatornih promena, tako i na uslove na veleprodajnom tržištu operatori ne mogu imati uticaja.

---

20. Predlog

Relevantni član: Član 132 stav 2 – Usluge sa dodatom vrednošću

Operator javne komunikacione mreže koji prenosi usluge sa dodatom vrednošću, u obavezi je da odluči o prigovoru krajnjeg korisnika u vezi sa uslugom sa dodatom vrednošću nakon što izvrši administrativnu i tehničku proveru svih sastavnih delova usluge sa dodatom vrednošću.

Predlog izmene: _preformulisati

Obrazloženje (opis problema):

U članu 132. koji uređuje usluge sa dodatom vrednošću propisano je da operator javne komunikacione mreže koji prenosi usluge sa dodatom vrednošću, je u obavezi da odluči o prigovoru krajnjeg korisnika u vezi sa uslugom sa dodatom vrednošću nakon što izvrši administrativnu i tehničku proveru svih sastavnih delova usluge sa dodatom vrednošću.

Ističemo da ova odredba suštinski menja dosadašnje odnose između operatora na tržištu i oslobađa operatora koji je evidentiran za pružanje usluga sa dodatom vrednošću od značajne obaveze koja se odnosi na odlučivanje o prigovorima.

Na taj način se ta obaveza prebacuje na operatora javne komunikacione mreže što dovodi do nesklada u odnosima između operatora na tržištu, i vrši diskriminacija operatora koji su investirali značajna sredstva u razvoj svojih mreža. Ističemo da su i operatori koji pružaju usluge sa dodatom vrednošću takođe operatori sa istim pravima i obavezama kao i operatori javnih komunikacionih mreža.

Predlažemo da se zadrži rešenje iz trenutno važećeg ZEK-a, tako da svaki operator evidentiran u registru operatora samostalno odgovara za ispunjavanje svojih obaveza u skladu sa zakonom.

Imajući u vidu da Pravilnik o obavezama operatora usluga sa dodatom vrednošću, koji je objavljen u Službenom glasniku 23.10.2020.god, jasno definiše obaveze operatora Usluga i operatora javne elektronske komunikacione mreže, a navedena odredba prepoznaje jedino operatora javne elektronske komunikacione mreže, mišljenja smo da rešavanje o prigovoru korisnika usluge sa dodatom vrednošću ne može biti sa na operatoru mreže već i na operatoru usluge

---

21. Predlog

Relevantni član: Član 136

Operator je dužan da račun za usluge elektronskih komunikacija krajnjem korisniku pošalje u papirnom obliku ili ga učini dostupnim u elektronskoj formi.

Predlog izmene:

„Račun za usluge elektronskih komunikacija izrađuje se u elektronskom obliku i operator je dužan da ga pošalje ili učini dostupnim krajnjem korisniku u elektronskoj formi.

Na zahtev krajnjeg korisnika, operator je dužan da račun iz stava 1. ovog člana izradi u papirnom obliku i pošalje ga putem pošte.“

Obrazloženje:

Svrha predloga je da se omogući izdavanje računa u elektronskom obliku koji bi postao **podrazumevana forma računa** za sve korisnike, dok bi se ostavila mogućnost da se na zahtev korisnika dostavi račun u papirnoj formi.

Trenutno predložena formulacija ne daje prednost elektronskom računu, već to postoji kao mogućnost, iako svi krajnji korisnici imaju mobilni telefon kao sredstvo elektronske komunikacije i mogu primiti elektronski račun.